

får fortsättas ett eller annat år, kan man med säkerhet förutse, att alla elgar inom orten försvinna, och en gång borta derifrån troligen aldrig mera få fast tillhåll derstädes; hvaremot om elgjagt för en tid af 5 à 10 år blefve alldeles förbjuden, man med all säkerhet hade att motse en stam- och afvelshjord, som, derefter vårdad, för alltid skulle lemna tillgång till jagt och trefnad.

För vinnande af ett sådant godt ändamål är det jag tager mig friheten hemställa:

att Riksdagen måtte besluta ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse derom, att Kongl. Maj:t täcktes, för elgdjurens skydd och förökning, utfärda ett förbud för all elgjagt inom mellersta och södra Sverige under en tid af fem år.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 26 Januari 1869.

A. Andersson

från Göteborgs och Bohus län.

N:o 117.

Af Herr **L. Norrby**: *Om ändring, hvad Gotland beträffar, af nu gällande lagstadganden, rörande dels församlingens skyldighet att bygga och underhålla kyrkor, dels presterskapets aflöning och dels prestval.*

Ofta höja sig ropen om den förlägenhet, hvori den Svenske jordbrukaren är stadd, och icke sällan vill man söka anledningen till nämnda förlägenhet i de skattebördor, som äro Svenska jorden pålagda. Skattebördorna på Svenska jorden — de egentliga nemligen — eller ordinarie räntan i jordeboks- och hemmantals-räntor samt eganderättsbeivlingen, sedan de först-

nämnda från sina många underafdelningar numera äro förenklade till orternas hufvudproduktioner och penningar, samt icke heller kunna, utan undantagsvis, in natura utkrävas, böra dock icke kunna verka särdeles tryckande. Det, som deremot trycker Svenska jordbruket och verkar förlamande på dess utveckling, är de många prestationer, som jorden, jemte ofvannämnda ordinarie eller egentliga utskylder, har sig ålagdt att fullgöra:

efter oförmedladt hemmantal: i gammal vägbyggnad, kyrkobyggnad med sockenstuga och fattigstuga, prestgårdsbyggnad samt presterskapets aflöning; och

efter förmedladt hemmantal: i ny vägbyggnad, snöskottning, tingshusbyggnad, gästgifverbyggnad, ordinarie och extra rotering, kronoskjuts i freds- och krigstid, fattigförsörjning, kronobrefbäring, gångleder och budkaflar, skallgång samt biträde vid skogseld och strömrrensning m. m.

Här är det icke ensamt mångfalden och den olika arten af prestationerna, utan ock fördelningen af skyldigheten för deras fullgörande, dels på oförmedladt, dels på förmedladt hemmantal, dels ock på matlag och dels på personer, som hårdast trycker.

En genomgripande reform, för att bringa det hela till enhet och begriplighet, äfven för dem som skola utgöra bördorna, synes sannerligen stå för dörren.

Jag vågar dock nu endast fästa mig vid några af de många, här ofvan anförda, prestationer från jorden, som i min hembygd mest, och icke utan skäl, öfverklagas, nemligen skyldigheten att bygga samt underhålla kyrka, prestgård, sockenstuga och fattighus samt att aflöna prest. Historien lär oss, att i aldra äldsta tider nyss upprepade onera blifvit lagda på jorden samtidigt med kristna lärans införande i vårt land. Då bestämdes dessa onera efter jordens odlingsvidd, och sålunda blef oförmedlade hemmantalet grunden för dessas utgörande. Det visade sig dock snart, att, i anseende till vidgade odlingar och andra jordförbättringar, gamla eller oförmedlade hemmantalet ej var någon rättvis grund för presterandet af jordens skyldigheter, och nya refningar och skattläggningar öfvergingo derföre jorden, för Gotland afslutade år 1743, hvarigenom det nya eller så kallade förmedlade hemmantalet då uppkom; men i betraktande af de odlingar och jordbruksförbättringar, som sedan dess — eller efter 126 års förlopp — tillkommit, borde icke heller detta hemmantal kunna antagas såsom en rättvis måttstock för jordens förmåga eller skyldighet att bära alla dessa onera; och likväl betungas jorden än i dag med samma och lika orättvist fördelade prestationer efter dessa — allmännast dock efter det äldsta eller oförmedlade — hemmantal. Innan 1743 års skattläggning fullbordades och vann stadfästelse, tillkom 1734 års allmänna lag; och bestämmelserna i denna lag — 26 Kap. 1 och 2 §§ af Byggningsbalken — "att alla, som i socknen bo, skola kyrka med hvad der-

till hörer bygga" och att "prestgård skola ock alla bygga efter gårdantalet", hafva genom Kongl. Brevvet den 4 Maj 1759 blifvit så tydda, att "skyldigheten för hemman att deltaga i kyrko- och prestgårds-byggnader bör beräknas och bestämmas efter deras oförmedlade mantal", hvilken föreskrift ännu i full kraft tillämpas, fastän oförmedlade hemmantalet då, 1759, redan i 16 år, och nu, 1869, i 126 år varit underkändt såsom rätta måttstocken för jordens allmänna skattskyldighet.

Hvad presterskapets aflöning beträffar, så har äfven den blifvit lagd på jorden samtidigt med kristna lärans införande, och häntyder genom sin benämning "tionde" skäligen tydligt på sin upprinnelse, eller att menigheten, för sin undervisning och sin själafrid, skulle till sina själasörjare dela tiondedelen af hvad den i skördar och afvel samt andra lofliga företag, såsom fiske och tjärubräkning m. m., kunde förvärfva eller åstadkomma. Gotland fick härutinnan sin egen lag i en konventionsstadga af år 1648, då ön var en lydprovins, under drottning Christina, och enligt denna lag, som ända hittills, 221 år efter dess tillkomst, fått i tillämpning lefva oförändrad och äfven tillämpats, är jordegaren, då Kronan till presterskapet afstått sina $\frac{2}{3}$ -delar, skyldig till sin pastor utgifva tiondedelen af allt hvad han af jorden skördar i afvel, har eller af sin jord och annan verksamhet eljest kan frambringa. Äfven denna lag, som öfverhufvud icke, eller endast i få fall, grundar sig på bestämmelser efter hemmantal, utan skulle fullgöras "efter såsom Gud gafve äringen", har man i lätt begripliga tvister emellan presterskapet och menigheten om "mitt och ditt", så — i enlighet med en Kongl. resolution af den 13 Januari 1770 på presterskapets besvär — fått förklarad, att presterskapets alla "rättigheter" skulle af allmogen utgå efter oförmedlade hemmantalet, och således alltid lika, ehvad "äringen" och "afkastningen" blefve större eller mindre under olika år, med anledning af missväxt eller andra orsaker. Om det, som å prestgård skulle af allmogen byggas, lofvades i konventionsstadgan bestämmelser efter syner; men dessa bestämmelser hafva uteblifvit, och följden är, att, synnerligast nu då sädes- och hötionden icke tagas i strå, jorden är öfver höfvan betungad med byggnadsskyldighet å prestgård.

Det tyckes ock ej vara en jemn och rättvis beskattning, att jordbrukaren ensam skall bygga kyrka och prestgård samt aflöna prest, då andra samhällsmedlemmar, såsom tjenstemän och näringsidkare m. fl., hvilka af kyrkan och presterskapet hafva lika fördelar som jordbrukaren, endast undantagsvis och till ringa belopp bidraga härtill; och fastän en öfvergång till mera rättvisa och billighet är å bane, genom tillgöranden af de nämnder, som hafva att reglera presterskapets rättigheter, saknas bestämd lag härutinnan.

I längre tid än ett halft sekel hafva ock strider om rättigheter och skyldigheter emellan presterskapet och allmogen på Gotland fortgått, och om dessa än ledt till det resultat, att Gotland, i afseende på presterskapets aflöning, genom den tillsatta nämnden för reglerandet af samma aflöning, kommit i likställighet med rikets öfriga provinser, och sålunda den 221-åriga konventionsstadgans och dess förklaringsars tillämpning, i mån af vakanser inom öns presterskap, blifvit bruten, qvarstå dock de föråldrade och långt ifrån tidsenliga bestämmelserna om grunden för presterskapets aflöning och för skyldigheten att bygga samt underhålla kyrka och prestgård.

Visserligen har man i sednaste tid af Kongl. Maj:ts nådiga stadfästelser på resolutioner å regleringsnämndens förslag till presterskapets aflöning ett par af öns pastorat funnit, att den aflöning till presterskapet, som från jorden bör utgöras, skall utgå efter förmedlade hemmantalet; och ett steg närmare målet för en rättvis fördelning är derigenom taget. Men fördelningen af aflöningen och dermed i förening stående prestationer efter förmedlade hemmantalet synes icke heller vara någon fullt rättvis grund, ithy att hemmanens jordbruk och värden, sins emellan, äro helt olika nu emot hvad de voro för 126 år tillbaka, då den skattläggning — nästan uteslutande stödd på hemmanens dåvarande åkerareal — som grundlade förmedlade hemmantalet, verkställdes och derefter blef fastställd. Mig synes därför att jordens bevillningsvärde, hvilket, efter nu gällande beskattningslagar, årligen pröfvas inom hvarje kommun samt rättas och fastställs efter sig företeende förhållanden, bör vara den rättvisaste grund för beräkandet och utgörandet af presterskapets aflöning samt i förening dermed stående skyldighet att bygga kyrka och prestgård, äfvensom rättighet att deltaga i val af prest; och jag får i betraktande här af, så för egen del, som efter uppdrag af 600 jordegare å Gotland, hvilka särskildt hos Kongl. Maj:t i frågan petitionerat, vördsammast hos Riksdagen föreslå, att Riksdagen ville besluta och Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse underställa:

- 1:o sådan förändring i 1 och 2 §§ af 26 Kap. Byggningsbalken och de öfver dessa lagrum tillkomna förklaringar, att den jorden nu åliggande eller framdeles ålagda skyldighet att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hör, äfvensom prestgård, om sådan blifver församlingarnes fortfarande skyldighet att bygga och underhålla, skall, hvad Gotland beträffar, utgöras helst i förhållande till jordens bevillningsvärde, eller åtminstone ej efter det numera icke tillämpliga oförmedlade hemmantalet, utan, om bevillningsvärdet ej antages, efter det hemmantal, som är Gotländska jorden åsatt och af Kongl. Maj:t under den 15 Juni 1747 fastställdt; samt att inom församlingarne boende, icke jordbruksidkande medlemmar måtte blifva

blifva skyldige att i kyrko- och prestgårdsbyggnad deltaga, i förhållande till hvad de kunna få sig ålagdt att deltaga i prests aflöning;

2:o att bestämmelserna om skyldigheten för utgörandet af presterskaps på Gotland aflöning, sådan densamma nu utgår eller må blifva efter löningsregleringsnämndens förslag af Kongl. Maj:t fastställd att af jorden utgå, måtte så ändras och rättas, att äfven detta jordens onus skall utgöras, antingen och helst efter jordens bevillningsvärde, eller efter för jorden år 1747 fastställt hemmantal; och

3:o att då rättigheten att välja prest, efter nu gällande föreskrifter, står i förhållande till skyldigheten att aflöna prest, sådan förändring i föreskrifterna om val till prest måtte antagas, att valrätten får utövas i förhållande till den del i aflöningen, som hvar och en församlingsmedlem utgör.

Då jag kan vänta mig att få höra, att här framställda förslag äro helt provinciela, om jag så får säga, och ej af så allmän natur, att de böra kunna framkalla förändringar af allmän lag, så vågar jag dock vördsammast fästa Riksdagens uppmärksamhet derpå: att, ehuru 1734 års lag i 1 § 26 Kap. Byggningsbalken icke antyder något undantag i föreskriften: "att alla, som i socknen bo, skola kyrka bygga efter hemmantal", undantag likväl i dessa föreskrifter ega rum för Skåne deri, att kyrkorna der byggas af kronotonde, enligt Kongl. resolution af år 1672; samt att så väl derstädes som i Halland, Blekinge och Bohuslän säterier äro från kyrkobyggnad frikallade, på grund af 1723 års adliga privilegier; att fastän samma lag i 2 § af nämnda Balk bestämmer: "att prestgård skola ock alla bygga efter gårdatal", med undantag af sätes- och ladugårdar samt afhysta rå- och rörs-hemman, i Skåne dock, enligt Kongl. förordningarne af den 16 Oktober 1723 och den 17 Mars 1824, prestgårdarne byggas af kyrkoherdarne sjelfve, utan församlingarnes deltagande. Af dessa exempel torde jag få antaga, att lagens föreskrifter, i anförda fall, kunna rubbas, om icke för det hela, åtminstone för vissa provinser, der behofvet sådant kräfver.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 25 Januari 1869.

Ludvig Norrby.